

וירד ה' על הר סיני אל ראש ההר ויקרא ה' למשה אל ראש ההר ויעל משה
 וירד ה' על הר סיני: יכול ירד עליו ממש, תלמוד לומר (להלן כ, יט) כי מן השמים
 דברתי עמכם, מלמד שהרכין שמים העליונים ותחתונים והציען על גבי ההר כמצע על
 המטה וירד כסא הכבוד עליהם.

צריך ביאור:

א. "יכול ירד עליו ממש" - מדוע מתעורר כאן ספק זה.

(ואין לומר שהספק נובע ממה שנאמר להלן "כי מן השמים דברתי עמכם", כי
 (א) לפי זה ה' לו לומר בקצרה "וכתוב אחד אומר כי מן השמים גו'". (ב)
 הסתירה בין שני הכתובים מתעוררת להלן, ומדוע מתרצה כאן).

ב. מנין לו לרש"י שהיו כאן כל הפרטים האלו - (א) "הרכין שמים העליונים
 ותחתונים. (ב) והציען. (ג) כמצע על המטה. (ד) וירד כסא הכבוד עליהם" (בכתוב
 נאמר רק "וירד ה'").

והביאור:

ממה שנאמר לעיל (פסוק יח) "והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה'
 באש" משמע שהאש לא ירדה על ההר ממש (שהרי אם כן ה' ההר צריך לבעור),
 אלא היא נשארה מעליו, וכתוצאה מקרבת האש עשן ההר. לכן אומר רש"י "יכול
 ירד עליו ממש" - מהמשך הכתובים כאן מתעורר ספק אם "ירד עליו ממש".

ואף על פי כן הוצרך להוכיח שלא "ירד עליו ממש" ממה שנאמר "כי מן
 השמים דברתי עמכם" (ולא מ"והר סיני עשן כולו"), כי המשך הכתובים כאן
 מדגיש שהקב"ה ירד על ההר גלוי לעין כל, ובצורה כזו שההר עצמו נתקדש והי'

אסור לנגוע בו, היינו שמכללות תוכן הפרשה כאן משמע שאכן "ירד עליו ממש", ולכן הוצרך להסתייע מ"כי מן השמים דברתי עמכם".

זהו הדיוק "הרכין שמים העליונים ותחתונים": מכיון שהקב"ה עצמו ירד על ההר, אין לפרש "הרכין שמים" סתם (שמשמעו שקיים "שמים" אחד בלבד בין ה' לבין הארץ), אלא בהכרח לומר ש"שמים" כאן כולל את כל הרקיעים, "העליונים ותחתונים". ומכיון שמדובר בירידת ה' על ההר, נקט רש"י לשון המורה על ירידה - "העליונים ותחתונים".

ומוסיף "והציען על גבי ההר כמצע על המטה": המצע אינו מציאות לעצמו, אלא הוא "בטל" למטה שעלי' הוא מוצע. ובנדון דידן: ה"שמים" היו בבחינת "מצע" לגבי ההר, ולכן שרתה קדושת השכינה גם על ההר עצמו.

והנה, במכת בכורות נאמר (בא יב, יב) "ועברתי בארץ מצרים", ובכל זאת לא מצינו שהי' שם עשן וקול השופר וכו'. ובכדי לבאר את ההבדל בין ירידת השכינה למצרים לבין ירידתה על הר סיני מדייק רש"י "וירד כסא הכבוד עליהם", המורה על התיישבות (קביעות), גדלות ומלוכה: בשעת מתן תורה ירד ה' על הר סיני בכל הדר כבוד מלכותו, בהתיישבות וקביעות, ולכן היו בירידה זו עשן וקול שופר כו'.

וראה בביאור לרש"י להלן כ, יט.

שם: שהרכין שמים העליונים ותחתונים

מקורו של רש"י הוא במכילתא, אבל ישנם כמה שינויים בין לשון רש"י ללשון המכילתא. ויש להאריך בזה.

כ, יט

וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רֵאִיתֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם
דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם

כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי: וּכְתוּב אַחַד לֹאמַר (לְעִיל יט, כ) וַיֵּרֶד ה' עַל הַר סִינַי, בֹּא הַכְּתוּב
הַשְּׁלִישִׁי וְהַכְּרִיעַ צִיּוּנֵיהֶם (וְאַחַחֲנָן ד, לו) מִן הַשָּׁמַיִם הַשְּׁמִיעַךְ אֶת קוֹלוֹ לִיסְרָךְ וְעַל הָאָרֶץ

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

ביאורים לפירוש רש"י על התורה - ב (שמות) שניאורסון, מנחם מנדל בן לוי יצחק עמוד

הראך את אשו הגדולה, כבודו בשמים ואשו וגבורתו על הארץ. דבר אחר: הרכין שמים ושמי השמים והציען על ההר. וכן הוא נאמר (תהלים ית, י) ויט שמים וירד.

צריך ביאור:

על הפסוק (לעיל יט, כ) "וירד ה' על הר סיני" מפרש רש"י "שהרכין שמים העליונים ותחתונים והציען על גבי ההר כמצע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם".

וקשה:

א. שם מביא רש"י פירוש זה בלבד, ואילו כאן הוא מביא פירוש נוסף בתור פירוש ראשון.¹²³⁴⁵⁶⁷

ב. שם אומר "שמים העליונים ותחתונים", וכאן - "שמים ושמי השמים".

ג. כאן מוסיף ראי' ממה שנאמר "ויט שמים וירד".

ד. מכיון שכאן מביא את הפירוש בקיצור (בהסתמך על פירושו לעיל), מדוע אומר "והציען על ההר".

והביאור:

בהמשך הכתובים כאן ההדגשה היא על כך שהקב"ה הי' מרומם ורחוק מבני ישראל בשעת מתן תורה, כאומרו "מן השמים דברתי עמכם", ולכן "לא תעשון דמות שמשי המשמשים לפני במרום" (רש"י פסוק הבא). לכן, הפירוש הראשון והעיקרי כאן הוא "כבודו בשמים, ו(רק) אשו וגבורתו על הארץ".

ולכן מדייק "הרכין שמים ושמי השמים", כדי להבליט את הרוממות ואת הגובה של השמים (שירדו על ההר).

ומכיון שההדגשה היא על כך שהקב"ה דיבר אל בני ישראל מן השמים, אין לפרש שכתוב זה מדגיש שהשמים היו "כמצע על המטה" (המורה על כך שהשמים כאילו "נתבטלו" לגבי ההר - ראה בביאור שם). אך רש"י מוכרח לפרש ש"הציען על ההר", כי "הרכין שמים" בלבד עדיין אינו מתרץ את הסתירה מ"וירד ה' על הר סיני" (שכתוצאה מכך נתקדש ההר עצמו).

ולכן מסתייע מהכתוב "ויט שמים וירד", שבו נאמר "ויט (הרכין) שמים", ותו לא.

היינו שפסוקים אלו ("מן השמים דברתי עמכם", "ויט שמים וירד") אינם מדברים על הצעת השמים על ההר "כמצע על המטה", אלא "הציען" הוא המשך מ"הרכין שמים" (והוא נכלל ב"ויט") - הקב"ה הרכין את השמים עד להר ותו לא.

י"נה של תורה

הכתוב שבו מודגש י'דדת ה' על ההר הוא בפרק י"ט פסוק כ (ראה בביאור לרש"י שם); ופסוקנו, שבו מודגש רוממות ה' (ראה לעיל), הוא בפרק כ פסוק י"ט.

ויש לבאר הרמז בכך:

המספר י"ט רומז לספירת המלכות (כי המילוי של שם הוי' (שם מ"ה) עולה י"ט, ומילוי ענינו "גילוי ההעלם", ביטוי האות בדיבור, ובספירות ענינו ספירת המלכות), והמספר כ' רומז לספירת הכתר (כ' היא ראש התיבה: "כתר").

זהו ההבדל בין שני הפסוקים:

התוכן הכללי של פרק י"ט פסוק כ' הוא - ירידה, אלא שרש"י מגלה שבירידה זו ישנה "הרכין שמים", היינו כתר שבמלכות; ואילו התוכן הכללי של פרק כ' פסוק י"ט הוא רוממות, אלא שרש"י מגלה שרוממות זו היא בצורה של "הרכין שמים", מלכות שבכתר.